

A bouquet of white and pink flowers, including hydrangeas and smaller blossoms, is arranged on a rustic wooden surface. The flowers are the central focus of the upper half of the image.

KATHRYN HUGHES

Romano „Laiškas“ autorė

*Atminimų
skrynelė*

1

2019

Balti triušiai. Tokiais žodžiais pasitikau šį rytą. Kiek save prisimenu, šiuos du žodžius ištariu kiekvieno mėnesio pirmą dieną. Šie žodžiai turi prišaukti sėkmę; gal ir kvailai skamba, bet šiandien — mano šimtas gimtadienis, todėl... ką gali žinoti?

Kai kas sako, esą toks ilgas gyvenimas — stebuklas, bet man atrodo, kad viskas būna iš anksto nulemta jau mūsų pradėjimo akimirka; tai joks ne žmogaus dvasios triumfas ar medicinos stebuklas. Ir triušiai čia tikrai niekuo dėti. Taip buvo ir turės būti visada. Po dvylikto gimtadienio gydytojai pasakė, kad būtų labai gerai, jeigu sulaukčiau dvidešimties. Pergyvenau juos visus. Likimui pagelbėjau — prisižiūrėjau kaip įmanydama. Lazdos paprastai neperlenkiu, bet tikrai stengiuosi savęs neskriausti. Kartkartėmis pasmalžiauju vaniliniu pyragaičiu, ketvirčiu indelio vaisinių guminukų ar šiaip kuo. Kad ir kaip būtų, aš vis tiek jau seniai turėjau būti mirusi. Esu girdėjusi, kad kai kurie žmonės giriasi sulaukę gražaus amželio, nes kas vakarą išgeria gurkšnelį škotiško viskio. „Tik po lašą“, — sako, nors gyvenime nėra matę Škotijos. O man patinka paprastas džinas — paprastų paprasčiausias senas geras džinas, ne toks, kokį varo dabar. Žinau, kad yra džino su rabarbarais ir imbierais, tik pamanykit... Taigi, galime kalbėti apie lemtį, likimą. Vadinkite, kaip tinkami, bet aš jau atvariau visą šimtmetį. Nesijaudinkite, nors aš ir labai

sena, man dar visi namie. Nebūtų istorijų neprasimanau. Galite manimi pasitikėti.

Mano kambarys skoningai įrengtas, švelnių karamelinių, rusvai pilkšvų ir žalsvų spalvų, su minkštomis sofutėmis, mielai priimančiomis į platų glėbį, kai nukrenti pailsėti. Tačiau šįvakar čia nutiestos popierinės pastelinių spalvų girliandos, kokias gamina pradinukai. Jas turbūt padarė rankdarbių klubo nariai. Virš vedinimo grotelių lengvai sūpuojasi trys sidabriniai balionai skaičiai — vienetas ir du nuliai. Juodomis staltiesėmis užtiesti stalai nubarstyti blizgančiomis žvaigždutėmis, kurias koks nors vargšelis rytą turės kruopščiai sušluoti. Net neabejoju, kad žibukų liks įsivėlusius į kilimą iki pat Kalėdų.

Kampe, už laikinai suręstos šokių aikštelės, stiebiasi keturių aukštų tortas su gerokai per dideliu skaičiumi žvakučių. Tai Franko darbas; tik jis galėtų sugalvoti tokią pretenzingą dovaną. Šį biskvitinį sumuštinį valgysime kiauras savaites.

Vis pagalvoju, ar jūs įsivaizduojate šimtametę moterį. Jei norite, pamaloninsiu jūsų vaizduotę keliomis smulkmenomis. Žiūrėkite. Kadaisė buvę medaus gelsvumo mano plaukai dabar žili, bet turbūt jau ir patys supratote. Savaiame aišku, jie tikrai jau ne tokie tankūs, kokie buvo kitados, bet tai, kas iš jų liko, apkirpta, kaip sako Kandisė, „valiūkišku berniukišku stiliumi“.

Rankų oda perregima, išmarginta rusvų dėmelių, aiškiai matosi melsvos kraujagyslės. Rankos visada išduoda. Rankos ir kaklas. Pirštų sąnariai išsiklaipę, vadinasi, kai galiausiai padėsiu šaukštą, žiedus teks pjaute nupjauti; nusivaliusi nagų laką (taip, tikrai) matau, kad išsigaubę nagai vis labiau gelsta. Nepradėsiu kalbėti poetiškai ir neieškosiu žodžių, galinčių apibūdinti mano akis, nes iki šiol dar niekam nepavyko tiksliai pasakyti, ar jos mėlynos, ar žalios. Spalva priklauso nuo mano nuotaikos. Vis dėlto šiuo metu tų akių žvilgsnis ūkanotas.

Žmonės sako, kad turiu džiaugtis savo veido oda; taip, gal ir turėčiau dėkoti genams, bet atskleisiu ir nedidelę paslaptį. Aštuoniasdešimt metų vakarais veidą tepuosi ypatingu kremu. Kai gyvenome ūkyje ir karvėms suskirdavo tešmenys, spenius tepdavome riebiu raminamuoju tepalu. Taip, perskaitėte teisingai. Manoji gražios odos paslaptis — suskirdusių spenių tepalas. Prašom prašom, nėra už ką. Man pasisekė ir dėl dantų. Ne, jie nebėra tokie balti kaip seniau, suprantama, bet vis tiek džiaugiuosi, kad dantis tebeturiu burnoje, o ne stiklinėje prie lovos. Senais laikais įkišdavau į kaminą pirštą ir trindavau dantis suodžiais. Niekada nevengiau drąsaus lūpdažio. Ir kodėl gi neparyškinus gražiausių savo bruožų? Šįvakar esu pasidažiusi ryškiai raudonais lūpų dažais, kuriuos man nupirko tokia Kandisė. Tikiuosi, dažai nebuvo labai brangūs, ji nedaug uždirba. Kandisė man nupirko dar ir užrašų knygelę su penkerių metų kalendoriais. Jaunatviškas optimizmas kartais pribloškia.

Vilkiu paprastą puikiai pasiūtą juodą suknelę. Tokios kokybės apdarai, aš jums pasakysiu, atsieina nepigiai, bet, laimei, dvi pagyvenusios draugužės dėvėtų drabužių parduotuvėje nesuvokė, ką darančios — už suknelę panoro dešimties svarų. Dešimties, tik pamanykite! Kadangi nesu dėvėtų drabužių parduotuvių plėšikė, daviau joms trisdešimt svarų ir išėjau palikusi jiedvi niekaip neapsisprendžiančias, kuo aprengti dabar jau nuogą manekeną.

Dairausi po kambarį, žvelgiu į čia atėjusiųjų veidus, ieškau pažįstamų. Net gerai nežinau, kas šitie žmonės, o klausinėti nenoriu. Nujaučiu, juos iš nežinia kur atitempė, kad svečių būtų kuo daugiau. Yra žmonių, kurie nueis bet kur, kad tik gautų veltui pasivaišinti. Šviesos prigesintos, bet vis tiek įžiūriu kampe pastatytame fotelyje sėdintį Franką.

Dabar Frankas yra geriausias mano draugas. Jis čia atsi-

kraustė vos prieš kelis mėnesius, iš pradžių laikėsi atokiau, bet galiausiai jį laimėjau. Aš jam pamoju, mainais jis kilsteli įsivaizduojamą skrybėlę. Ką dar jums apie jį papasakoti? Negaliu sakyti, kad jis — šaunias žmogus pasaulyje, nes visų nepažįstu, bet neabejoju, kad jis papuoštų bet kokį podiumą. Frankas velniškai gražus, o jau tie dailiai pakirpti ūsiukai... Kad išgautų Erolo Flino* ūsų formą, turbūt jis gražinasi pasiėmęs liniuotę ir nagų žirkutes. Jo akys vis dar mėlynos kaip rugiagėlės, o plaukai vešlūs, balti, banguoti, tarsi išspausti iš minkštų ledų aparato. Pavydžiu jam tų plaukų. Be to, jis jaunas, sakyčiau, pradėjęs aštuntą dešimtį, todėl, akivaizdu, aš jam per sena. Šiaip ar taip, nesu jo skonio. Frankas su savoju Ernestu nugyveno penkiasdešimt aštuonerius metus; paskutinius ketverius — susituokę. Jis net paėmė Ernesto pavardę; jiedu buvo ponas ir ponas Majersai. Štai kur tikroji meilė.

Dėl kažkokių nepaaiškinamų priežasčių jie pagarsino muziką, ir dabar jau dreba namo pamatai; nuo klaikių bosų man vibruoja šonkauliai. Lyg kas tryptų man ant krūtinės pasiutpolkę. Bet aš nedejuosiu. Niekas taip aiškiai neišduoda amžiaus, kaip prašymas patildyti muziką.

Čiupinėju auksinę firminės odinės rankinės sagtelę. Tokią rankinę nešioja Jos Didenybė. Dažnai pagalvoju, ką ji toje rankinėje turi. Gal ketvirtį maišelio citrininių ledinukų, o gal mėtinių „Polo“ tablečių arkliams. Šiaip ar taip, juk jai nereikia nešiotis pinigų ar raktų nuo namų; vis dėlto Jos Didenybė visada su rankine, užnerta ant rankos, ji niekada neišleidžia rankinės iš akių. Žinote, ji man atsiuntė atviruką — savo nuotrauką, kurioje pasipuošusi kanarėlių geltonumo kostiumėliu ir, savaimė suprantama, tokios pat spalvos skrybėlaite. Ji džiaugiasi, kad švenčiu

* Errol Flynn (1909–1959) — australų kilmės amerikiečių aktorius, pasaulinę šlovę pelnęs Holivudo aukso amžiuje. *Čia ir toliau — vertėjos pastabos.*

šimtąjį gimtadienį, ir siunčia man gražiausių linkėjimų. Jos Didenybė irgi gerai atrodo, atsižvelgiant į amžių.

Oi, atsargiai, ateina Kandisė. Ji įsikišusi į ausis pirštus ir kažką burnoja žiūrėdama į lubas.

— Labas, Kandisė.

— Su kuo kalbatės, Dženi? Mačiau, kad kažką murmate panosėje. Kalbėjimasis su savimi — pirmas pamišimo požymis.

— Oi, širdede, aš tik maštau. Tu dėl manęs nesijaudink.

— Paprašiau truputį pritildyti. Gal galėčiau įpilti dar?

— Įkalbėjai, pilk. Išgersiu dar vieną taurę to putojančio gėralo.

— Lūpų dažai mažumėlę nubėgę. Palaukite, patvarkysiu, turiu servetėlę.

Kandisė baksteli bjaurią servetėlę liežuviu ir šluosto man burną, tarsi būčiau išsiterliojęs mažius. Ji nori tik gera, bet aš ir pati kuo puikiausiai galiu nusivalyti lūpdažį, labai ačiū už paslaugą. Nenoriu būti nemaloni, nuoširdžiai sakau. Kandisė — miela mergina, ji man visai patinka. Žinau, kad dirba čia laikinai. Ji be galo trokšta baigti kažkokius grožio mokslus; man atrodo, ji yra svarbiausia šeimos maitintoja. Kandisė gyvena su savo vaikinu; mano galva, tasai vaikinas — niekam tikęs pašlemėkas, bet ji įsimylėjusi iki ausų. Ji vis „mano Bau taip, mano Bau anaip...“ Iš pradžių maniau, kad ji kaip artistė iš sudegusio teatro, bet paskui paaiškėjo, kad Bau — tikras vardas; galėtumėt patikėti?.. Bent jau Kandisė taip sako. Jis — muzikantas. Dar menkai pripažintas, bet muzikantas. Galiu lažintis, kad iš tikrųjų jo vardas Keitas ar koks nors panašus.

Dabar ji grįžta, vienoje rankoje laikydama dvi taures šampano pakaitalo, o kitoje — padėklą su užkandžiais.

— Na, štai, Dženi. Pora tamsios duonos sumuštinukų su lašiša ir agurkais, škotiškas kiaušinukas ir keli maži pomidoriukai,

kuriuos taip mėgstate. — Ji patiesia man ant kelių servetėlę, pas-
kui prisėda ant fotelio ranktūrio ir gurkšteli iš taurės. — Šimtas
metų, a? Kaip jaučiasi žmogus, tapęs centurionu?

— Nenutuokiu, širdele. Niekada nebuvo Romos karys.

— Nebuvote kas?

— Žmogus kaip aš — *centum annos natus*, šimtametis.

— Aaa, taip. Na, vis tiek neįsivaizduoju, kaip galima su-
laukti tokio amžiaus.

Dabar kambaryje šviesiau, muzika groja pakenčiamu gar-
sumu, kaip prekybos centre.

— Kai sulauksi mano amžiaus, Kandise, šitai neatrodys taip
nepaprasta. Tik nemanau, jog būtina sulauksi atviruko iš mo-
narcho, kad ir kas tada bevaldytų. Kiek tau dabar metų?

— Šiais metais sukaks dvidešimt treji.

— Vadinasi, tu gimei, palauk... devyniasdešimt šeštais?

Ji pasilenkia ir bičiuliškai baksteli man petimi.

— Taip, ohoho! Jūsų smegenys veikia puikiai, ką? Jūs vel-
niškai protinga. Ir aš norėčiau, kad man taip gerai sektųsi skai-
čiuoti.

Galėtum pamanyti, kad ką tik išsprendžiau kelias kvadra-
tines lygtis, o ne paprasčiausiai dvidešimt tris atėmiau iš dviejų
tūkstančių devyniolikos. Kartais šiandieninis jaunimas mane
varo į neveltį.

Pajuntu, kaip suvibruoja jos telefonas; tą pačią akimirką
pajunta ir ji. Kandisė atsistoja, išžvejoja iš kišenės telefoną ir su-
raukusi antakius žiūri į šviečiantį ekraną. Ji rašo žinutę, baksno-
dama ekraną juodai lakuotais nykščiais.

— Aš jam sakiau, kad užtruksiu, — atsidūsta. — Atvirai
kalbant, kartais jis toks užuomarša.

Ji man rodo susiraukusio suaugusio vyro nuotrauką; apati-
nė lūpa atvėpusi kaip suerzinto išpaikinto vaiko. Galva apjuosta

skarele, per ją virsta anglies juodumo sruogos, o pro alyvinio atspalvio saulės akinius matau, kad jo akys apvedžiotos juodu pieštuku. Niekada nepasitikėkite žmogumi, kambaryje nešiojančiu saulės akinius, o kalbant apie akių pieštuką... Na, turbūt įsivaizduojate, ką apie tai manau.

— Čia Bau, taip?

Ji šypsodamasi paglosto nuotrauką smiliumi.

— Argi jis ne nuostabus? Jis atsiuntė asmenukę norėdamas parodyti, kaip liūdi, kad manęs nėra namie. Vargšelis, matyt, neturi ko valgyti.

— Nežino, kam jam duotos kojos?

— Kaip? Ne, aišku, kad žino. Tik paprastai aš ruošiu arbatėlę. — Ji vėl bruka į kišenę telefoną. — Suruošiu jam krepšelių užkandžių iš vaisių likučių.

Kandisė vėl gurksteli putojančio vyno ir vogčiom žvilgteli į laikrodį.

— Dabar nesmagiai jaučiuosi, — prataria. — Iš ryto turėjau priminti, kad vėluosiu, bet, kai išėjau, jis dar miegojo, nenorėjau žadinti, — kalbėdama barbena pirštais į šlaunį.

— Kandise, eik namo, jei tik nori. Dėl manęs tau tikrai nėra ko pasilikti.

Ji papplekšnoja man per ranką.

— Tikrai ne. Šis vakaras ypatingas, ir aš niekur neisiu, kol jūs nepaguldysiu miegoti.

— Nenoriu, kad prisidarytum bėdų, širdele.

Ji suraukia kaktą.

— Bėdų? Nėra jokių bėdų. Bau ne toks. Jeigu tik žino, kur esu, neprieštarauja, kad kartais nueičiau.

— Jis labai mielas, — atsakau ir, manau, ji nepajunta sarkazmo.

Staiga suprantu, kad man visko jau iki kaklo. Popierinė

lėkštutė ant kelių pasirodo per liauna, du vyšniniai pomidorukai nurieda ant grindų.

— Kandise, sakyčiau, man jau metas.

— Kaip?! — ji pašoka ir nuverčia nuo stalelio mano taurę. — Oi, žioplė, — sako lenkdamasi pakelti. — Gerai nors tiek, kad nesudužo. Atnešiu kitą taurę ir išgersime į jūsų sveikatą. Negalite eiti miegoti neparagavusi torto.

Ji suploja prašydama visų dėmesio.

— Gerai, žmonės, dabar paklausykit. Dženi nori numigti grožio miego, taigi dabar pjaustysime tortą ir sudainuosime „Su gimimo diena“.

Kol Kandisė dega žvakutes, kažkas neišvengiamai pašmaikštauja apie galimą poreikį kviesti gaisrininkus. Šimto žvakučių niekas nedegs, būtų absurdiška, bet keturių aukštų tortą puošia mažiausiai penkiasdešimt.

Staiga šalia manęs išdygsta Frankas ir pasiūlo parankę.

— Galėčiau?

Jis dieviškai kvepia; kaip visada. Pasislenku iki fotelio krašto ir susikauptu. Viena ranka atsirėmusi į fotelio ranktūrį, kita — Frankui į parankę, įstengiu atsistoti sulig pirmu mėginiu. Frankas man pristumia vaikštynę ir nepaleidžia tol, kol neįsitikina, kad man nieko nenutiks. Tortas kitame kambario gale; man neramu, kad nesudegtų žvakutės, kol iki jo nukaksiu. Kandisė ne itin gerai sugalvojo. Kol velkuosi prie torto, pasigirsta nedarni ir nedovanotinai lėtai tęsiama „Su gimimo diena“. Svečiams plojant, randu kvapo užpūsti kelias dar nesudegusias žvakutes. Ant pečių pajuntu Franko rankas; jis mane apkabina ir bučiuoja į skruostą.

— Su gimtadieniu, Dženi.

— Kalbą! — sušunka Kandisė, pridėjusi prie burnos delnus, kad geriau girdėtusi.

Kambarys nuščiūva, visi laukia, o man staiga atima žadą. Dauguma čia susirinkusių žmonių man nepažįstami, pakviesti pabūti senutės, pergyvenusios visus jai svarbius žmones, gimtadienio šventėje. Mintyse perbėgu praėjusius metus. Tarsi žiūrėčiau seną nespaltotą kino žurnalą drebančiais kadrais, kur žmonės juda greičiau nei tikrame gyvenime.

Grįžusi į savo kambarį sėdžiu ant lovos krašto; Kandisė atsiklaupia ant grindų, kad numautų man pėdkelnes. Ji pastebi, kad pėdos ištinusios, ir tarsi šiaip sau pradeda jas masažuoti. Nežinau, kiek jai mokama, bet tikrai nepakankamai.

— Ar patiko, Dženi?

— Patiko, širdede, — nuoširdžiai atsakau. — Jau seniai man niekas nebuvo surengęs nieko panašaus.

Ji atsistoja ir meta pėdkelnes į drobinį krepšį.

— Ar padėti apsivilkti naktinius? — nelaukdama atsakymo ji atsega užtrauktuką suknelės nugaroje. — Štai, dabar pati. Greitai grįšiu, atnešiu kakavos.

Labai vertinu tokį jos elgesį. Ji man padėjo padaryti tai, kas sunkiausia — numovė pėdkelnes, atsegė užtrauktuką, — ir išėjo, kad toliau rengčiausi pati. Net ir mano amžiaus žmogui labai svarbu įpūsti savivertės ir padėti pasijusti nors šiek tiek savarankiškam. Aš dar nepraradau orumo. Atleisiu jai už tą nesusipratimą su lūpų dažais.

Kai ji grįžta, sėdžiu savo viengulėje lovoje; ant odos blizga dar nespėjęs susigerti karvių tepalas. Puodelį imu abiem rankomis. Negaliu sakyti, kad man labai dreba rankos, nors ir esu tokio amžiaus, bet... atsarga gėdos nedaro. Kandisė irgi taip mano. Ji įpylusi tik tris ketvirčius puodelio. Spoksau stebėdamasi, kaip ji gali išlikti tokia gaiivi iki pat vėlumos. Vien

antakiai ko verti! Ji sako, kad antakiai — svarbiausias veido bruožas.

Kandisė eina prie tualetinio stalelio ir ima įrėmintą nuotrauką.

— Kas ši gražuolė? — klausia.

Nuotrauką ištraukiau šįryt. Pamaniau, būtų šaunu prisiminti, kad ir aš kitados mokėjau apsukti galvas.

— Aš, kvailas daikte. Nejau nematai?

Ji prikiša nuotrauką man prie veido ir išpučia žandus stebėdamasi.

— Jūs mane pritrenkėte, Dženi. Turbūt savo laiku vartėte juos iš klumpių.

Kuklumas neleidžia pernelyg girtis, bet ji beveik pataikė. Dažnai pagalvodavau, ar mano gyvenimas būtų susiklostęs kitaip, jeigu būčiau atrodžiusi kaip autobuso užpakalis.

Ji pastato nuotrauką ant stalelio, ir jos akys kliudo medinę papuošalų skrynelę.

— Ir šitos nesu mačiusi.

Kandisė pagrabalioja spynelę ir atvožia dangtį. Landumą ir sveiką smalsumą skiria menkas žingsnelis.

— Atnešk ją man, širdele.

Ji atneša skrynelę man į lovą, o pati sėdasi ant antklodės.

— Nuostabi skrynutė, Dženi.

Džiaugiuosi, kad ji supranta, kaip meistriškai ši skrynelė išdrožta, vis dėlto dėžutė ypatinga savo turiniu. Skrynelėje — ne papuošalai, bet viso gyvenimo prisiminimai.

Nė neprašyta Kandisė kiša ranką į skrynelę ir išima iš medžio drožtą mergaitę išskėstomis rankomis, glėbiančiomis tuštumą. Ji varto figūrėlę rankose, aš sėdžiu suakmenėjusi.

— Atrodo, čia kažko trūksta.

Atsigeriu kakavos.

— Taip, trūksta.

Daugiau nieko nesakau, o Kandisė toliau rausiasi po skrynelę ir išima akmenuką, rožinio marmuro rutuliuką, prieš gerą gabalą gyvenimo rastą tolimoje pakrantėje. Ištiesiu ranką, ir ji deda akmenuką man į delną. Ramina pažįstama forma, nors suskausta širdį, vėl jį pajutus delne. Pažadėjau akmenuką saugoti ir dariau tai daugybę metų. Ir dabar tebesaugau.

Kandisė rausiasi po laiškus, nuotraukas, nuo amžiaus pageltusias laikraščių iškarpas. Ištraukia dviejų skilčių iškarpą, kuri skrynelėje pragulėjo vos kelis mėnesius. Popierius vis dar baltas, rašalas neišblukęs. Vėl į akis krenta antraštė; nors esu ją mačiusi begales kartų, antraštė vis tiek veikia. Parašytas tik vienas žodis: *Išžudyta!*

Kandisė žvelgia į straipsnelį prisimerkusi.

— Apie ką čia? — klausia.

Imu iš jos iškarpą, perlenkiu pusiau, įkvepiu.

— Kandise, turiu tavęs paprašyti paslaugos.

— Žinoma, — nerūpestingai atsako ji. — Kuo galėčiau pasitarnauti?

Ji klausia taip, tarsi tikėtusi išgirsti prašymą nupirkti duonos, bet greitai supras, kad prašau gerokai daugiau. Kur kas daugiau.

— Man reikia kai ką padaryti, bet pati viena negalėsiu. Man reikia žmogaus, kuriuo pasitikiu, pagalbos. Viliuosi, kad baigus pasakoti manąją istoriją, tu suprasi, kaip man svarbu leistis į šią kelionę.

— Kelionę? Kokią kelionę?

— Tai paskutinė proga palikti praeitį ramybėje, — suimu jos delnus ir suspaudžiu taip, kad man pabąla krumpliai. — Kandise, prašau, pasakyk, kad keliausi su manimi.

2

1940

Dženi Taner spaudė putlų berniuko delniuką. Mažylio rankutė vėsiame jos delne buvo tarsi tešlos gniužulėlis. Ji nusišypsojo bandydama padrąsinti.

— Gal galėtum pasistengti ir nebūti toks liūdnas, mūsų Luisai? Atbaidysi žmones.

Pro stoglangius plūsta saulės spinduliai; tuzinai evakuotųjų šurmuliuoja bendruomenės salėje — vieni verkia, kiti stumdosi grumdosi, dar kiti spokso išsižioję į didelį stalą, nukrautą vaisinio pyrago riekėmis ir drungno pieno puodeliais. Karštligiškas puldinėjimas ir nerimas dar labiau sustiprino Luiso nuogąstavimus.

Dženi mostelėjo smakru stalo pusėn.

— Norėtum?

Berniukas suraukė nosį ir papurtė galvą.

— Aš nealkanas.

— Negali būti! Jau daugiau nei tris valandas nieko nevalgei.

— Man bloga. Noriu namo.

Dženi atsiduso.

— Prisimeni, ką pažadėjai mamytei? Tu pasakei, kad būsi drąsus vaikas, juk taip, a? Tu netgi prisiekei, — rimtai pridūrė.

Ji pažvelgė į ašarų takeliais išvagoję veiduką, aplink nosį pabarstytas strazdanas, ryškiai nuraudusias kiek atlėpusias ausis. Prieš kelias valandas ašaromis aplaistytas išsiskyrimas buvo

toks baisus, kad vargšeliui Luisui, Dženi neabejojo, randas liks visam gyvenimui. Jų mama atliko didžiulį darbą — kažkaip liko su kauke, nors, Dženi aiškiai matė, mieliau būtų davusi valią ašaroms. Ji taip stipriai apkabino sūnų, kad vaiko skruostai nusidažė tamsiai raudonai, ir jam nieko kita neliko, kaip tik prašytis paleidžiamam. Berniuką ištiko dar vienas smūgis, kai sužinojo, kad gali pasiimti tik vieną žaislą. Neabejotina kandidatė — ponia Nesbit, vienaakė meškutė, su kuria jis miegodavo kiekvieną naktį, kutendamas žaislo ausimi panosę tol, kol užsnūdavo. Piteris, kimštas kiškutis, kurį numezgė Dženi, kai jis gimė, buvo pirmoji karo auka; Luisas pernelyg karštai priešinosi, paprašytas jį palikti.

— Dženi, prašau tavęs vienintelio dalyko, — kalbėjo mama. — Likite kartu. Bet kokia kaina likite kartu.

Tada Dženi stoicizmas beveik susvyravo.

— O kas, jeigu...

— Ne ne, — nutraukė ją mama. — Nieko nenoriu girdėti. — Ji užsidengė delnais ausis ir purtė galvą.

Kai traukinys atvyko į stotį, Luisas įsitvėrė mamos kojos, ir jai teko šlubuoti peronu, velkant nemenką svorį. Dženi pirma įlipo į traukinį ir ištiesė rankas ketindama paimti berniuką; mama lupte atlupo vaiką nuo savęs ir padavė seseriai.

Dženi suprato, kaip sunku motinai juos išleisti. Koni Taner užsispyrė ir nesileido nešama pirmos evakuacijų bangos, praūžusios prieš septynis mėnesius, bet, sulig kiekvienu mėnesiu Hitlerio armijai veržiantis vis pirmyn, vadinamasis Keistasis karas baigėsi, ir ji galiausiai pripažino, kad vaikams bus saugiau kaime.

Dženi pajuto, kaip Luisas tempia ją už rankovės.

— Kas yra, Lu? — išsiblaškiusi paklausė žiūrėdama į būstus skirstantį pareigūną su segtuvu rankose.

Luisas parodė savo šortus — drėgnas lopas tarp kojų vis labiau tamsino medžiagą.

— Oi, Luisai, kodėl nesakei, kad nori į tualetą?

— Nežinau, kur tas tualetas.

— Būtume paklausę. — Jai pavyko, išliko rami. — Duok man lagaminėlį. Mums reikia pasikeisti drabužius. Niekas nenorės berniuko, kuris šlapinasi į kelnes, — jai norėjosi kalbėti linksmi, bet gerų norų nepakako.

Dženi kreipėsi į stamantrią moterį, vilkinčią Moterų savanorių organizacijos uniformą; uniformos sagos vos laikėsi, drabužiui aptempus itin iškilią krūtinę. Ausyse skambėjo mamos žodžiai. *Būk mandagi, deramai kalbėk, neleisk manyti, kad jie už tave geresni.*

— Atsiprašau, mums... eee... nutiko bėdelė, — ji pamojė galva Luiso pusėn.

— Oi, Dievuli. — Moteris pasilenkė prie berniuko ir ištiesė rankas. — Eikš su manimi, vaikuti, pasiimk lagaminėlį. Mes tuoj tave nuprausime ir išdžiovinsime.

— Duok man ponią Nesbit. — Dženi ištiesė ranką, ir Luisas nenorom atidavė meškiuką.

Žiūrėdama, kaip jie nueina, Dženi atsipūtusi krito ant arčiausiai stovinčios kėdės ir prisispaudė prie veido ponią Nesbit. Meškiukas kvėpėjo namais, kepenėlėmis su svogūnais, kurias mama taip mėgo gaminti, nors jiedu negalėjo tų kepenėlių pakęsti. Priveikta nuovargio ji sukišo į plaukus pirštus ir ėmė masažuoti galvą, bandydama nuginti beprasidedantį skausmą. Galas žino, kaip ji dabar atrodo, tiek kelio iš Mančesterio įveikusi dviem traukiniais ir autobusu. Sukaupusi visas jėgas ji atsistojo ir nušlubčiojo prie stalo, lazdele bilsnodama į medines grindis.

— Gal dar liko to vaisinio pyrago? Eee... prašyčiau.

Raudonveidė moteris gėlėtu chalatu padėjo ant žalio porceliano lėkštutės dvi riekeles.

— Tai keksas su arbatoje mirkytais džiovintais vaisiais. Naminis.

Dženi susiraukė ir prikišo prie nosies lėkštutę.

— Man kvepia vaisiniu pyragu.

Moteris patempė lūpą ir atšovė:

— Čia keksas, pratinkis.

Kad keliauja į Velsą, jiems buvo pasakyta tik po kelionės pirmu traukiniu. Velsas — kita šalis, kur kalbama kita kalba. Sužinojusi mama nugrius. Dženi stebėdamasi žvalgėsi į kelių ženklus su neištariamais kaimų pavadinimais, išraitytais įmantriais priebalsiais, kurių jai niekada nepavyks ištarti nelaužant liežuvio. Iš Landidno geležinkelio stoties autobusas riedėjo palei upės vingį ir galiausiai atvyko į nedidelį Penlano miestelį, įsikūrusį Konvio slėnyje; žaliuojančiuose šlaituose čia ganėsi avys, ore tvyrojo žemės ūkiui būdingi sodrūs kvapai.

— Štai ir mes, — pareiškė savanorė, grįžusi pati ir atsitempusi Luisą. — Švarutėliai ir sausi, — ji stumtelėjo berniuką Dženi pusėn. — Dabar mamytei patiksi.

— Oo, ne, — atsakė Dženi, sodindamasi jį ant kelių. — Aš jam ne mama, aš — jo sesuo.

— Sesuo?

— Taip. Evakavausi su juo, nes ir man Mančesteryje nesaugu, — ji atsikvėpė. — Matote, bėdos su plaučiais ir koja.

Moteris linktelėjo, nors iš tikrųjų nieko dorai nematė.

— Poliomielitas, — patikino Dženi. — Kai buvau dvylikos.

— Oo, vargeli, na... nepasisekė.

Moteris rausdama apsisuko ir nuskubėjo.

Dženi susinėrė rankas ir atsilošė kėdėje, atrėmusi galvą į sieną. Ji išdrįso užsimerkti ir kone iškart pajuto akis lipdanti miegelį. Ji girdėjo prislopintus balsus — šeimos rinkosi vaikus ir vedėsi iš salės į nežinią. Dženi pajuto, kaip kažkas spustelėjo petį.

— Atsiprašau...

Ji išsitiesė ir sumirksėjo.

— Klausau?

Pareigūnas bedė pirštu į vyresnio amžiaus porą, stovinčią prie stalo ir gurkšnojančią arbatą.

— Jie norėtų pasiūlyti šiam vyručiui pastogę.

— Luisui?

— Taip, teisybė. — Jis ištiesė ranką berniukui, kuris dabar sėdėjo ant grindų sukryžiaavęs kojas prie pat Dženi. — Eime su manimi, jaunuoli.

Dženi stojantis, ant grindų nukrito lazdelė.

— Oi, ne, atleiskite, jis negali eiti be manęs.

Luisas prisispaudė jai prie kojos, įsikniaubė veideliu į sijos klostes.

— Deja, jie turi vietos tik vienam. Pažadu, kad juo bus gerai rūpinamasi. Jie turėjo ir savų vaikų, išmano, kaip elgtis su mažiukais.

— Paklauskite, arba aš eisiu su juo, arba jis niekur neis. Mes turime laikytis kartu.

Pareigūnas labai stengėsi būti kantrus.

— Ne, mieloji, paklauskite. Šios bendruomenės žmonės tokie malonūs, ištiesė jums ir kitiems miesto vaikams pagalbos ranką; jeigu tokį svetingumą tėkšite jiems į veidus, gerų santykių nesitikėkite.

— Prašau, — meldė ji. — Tik pažvelkite į jį, vaikas labai sutrikęs, be manęs neišgyvens. — Dženi palietė žmogui ranką. — Vis tiek turėtų atsirasti kas nors, kas sutiktų paimiti mus abu.

Pareigūnas pažvelgė į lapą, vesdamas pirštu per pavardžių sąrašą.

— Hmmm... Evansų šeima gali priimti du, bet jie prašė dviejų stiprių vaikinų, galinčių padėti ūkyje. Nei jūs, nei jūsų brolis jiems netiksite, — suprunksė vyras.

Dženi dairėsi po salę. Taip, tikrai, dauguma vyresnių jaunuolių jau išėję, likusi tik nelaimingų beglobių mažulių grupelė; sutrikę vaikai spaudė prie savęs supakuotas dujokaukes ir gero-kai per didelius lagaminus.

Ji rūsčiai pažvelgė į pareigūną, paskui pasilenkė pasikalbėti su Luisu.

— Ar eisi su jais, Lu?

Brolis įsitvėrė jos sijono.

— Ne, Dženi, prašau. Noriu likti su tavimi.

Ji nurijo apmaudą dėl pareigūno nesupratingumo ir kietumo. Troško išrėkti, kur jis gali susikišti segtuvą, visgi nutarė, kad bus prasmingiau apeliuoti į gerąją jo esybės pusę.

— Klausykite, jis labai jautrus vaikas, o aš savo mamai pažadėjau, kad visada būsime kartu. Neabejoju, kad jūs tikrai galėtumėte rasti kokią nors išeitį.

Pareigūnas pabaksnojo parkeriu į smakrą.

— Laukite čia.

Luisas paleido Dženi; vaiko akys buvo užtinusios nuo ašarų. Jis įsigrūdo į burną nykštį ir ėmė sukti ant piršto plaukų sruogelę. Dženi užliejo pirmas pykčio pliūpsnis. Kodėl jis visada elgiasi kaip kūdikis? Ji krito į kėdę ir užsimerkė, nebegalėdama numaldyti prie žemės lenkiančio nuovargio.

Ji nubudo pažadinta barškančių nurenkamų indų ir medinėmis grindimis stumdomų kėdžių bruzdesio, pasitrynė nutir-

pusį sprandą, nukėlė nuo kelių snūduriuojantį Lu ir pasodino jį ant čia pat patiesto savo palto. Įsibaiminusių mokinukų klegesio nebesigirdėjo, Dženi įsiklausė į pareigūno ir ką tik pro duris įpuolusio susijaudinusio jauno vyroko pašnekesį.

— Ar aš pavėlavau? — išgirdo jo klausimą.

— Vyšnaitės nuo torto tikrai nurinktos, Lorkanai. Kur taip ilgai buvai?

Dženi matė, kaip Lorkanas susikiša į kišenes rankas.

— Mama susirgo gripu. Tėvukas — prie besiveršiuojančios karvės. Aš pats ką tik baigiau melžti.

Pareigūnas mostelėjo smakru Dženi pusėn ir sukikeno:

— Tau pasaugojau išėdas.

Dženi neramiai sukrutėjo pajutusi apstulbusio jaunuolio žvilgsnį.

— Šituos du? — paklausė.

— Brolis ir sesuo; jai — dvidešimt vieni, jam — beveik penkeri, nors elgiasi kaip kūdikis. — Pareigūnas pamerkė akį Lorkanui. — Ji — gražuoliukė, ką manai?

— Atleisk, Levai, negaliu jų paimti.

— Teks. Mano sąrašė parašyta, kad paimsi du vaikus, o dabar tik šitie du ir likę. Dženiferė Mei Taner ir Luisas Fransis Tanageris. — Jis išbraukė iš sąrašo abi pavardes.

— Bet ji... ji net ne vaikas. Kodėl ji apskritai čia?

Levas prisidengė burną delnu ir tyliai pratarė:

— Ji luošė, man atrodo, koja nesveika. Vaikšto su lazdele.

— Levai, turi man padėti. Mama pasius. Mums reikia berniukų prie ūkio darbų, supranti? Įdirbome penkis akrus pievų, kad galėtume auginti bulves ir burokus. Atėjus metui imti derlių, reikės rimtos pagalbos.

— Lorkanai, čia ne galvijų aukcionas. Negali rinktis. Jeigu norėjai rinktis, reikėjo ateiti anksčiau. — Levas prispaudė prie

krūtinės segtuvą. — Jie tavo. Perduok mamai nuo manęs linkėjimų. Tikiuosi, greitai pasveiks.

Lorkanas priėjo prie Dženi ir nusišypsojo tarsi atsiprašydamas.

— Sveika, — pasisveikino. — Atleisk, kad viskas taip.

Luisas pasimuistė; iš burnos išsprūdo nykštys, ant smakro palikdamas žvilgantį seilių takelį.

— Dženi Taner, — pratarė ji, tiesdama ranką. — O šitas mieguistukas — mano brolis Luisas.

Lorkanas kiek padvejojęs nusišluostė ranką į kelnes, nors per dieną susikaupusiems nešvarumams pašalinti reikėtų gero kai daugiau pastangų.

— Lorkanas, — pasakė. — Lorkanas Evansas. Eikit paskui mane.

— Tai... abu?

Jis, rodos, grūmėsi su savimi svarstydamas, ką atsakyti; aiškiai matėsi, kad sprendimai vis keičiasi.

— Taip, abu.

Lauke medžius ir gyvatvores buvo nupraususi smagi liūtis, bet dabar vėl spindėjo leistis susiruošusi saulė, o žvilgančius žalius lapus kedeno šiltas vėjelis. Diena gaiviai kvėpėjo šviežiais skalbiniais, ir, bandydama pravėdinti galvą, Dženi įkvėpė visa krūtine. Lorkanas paėmė abu lagaminus ir persimetė per petį dujokaukes.

— Toli? — paklausė Dženi.

— Maždaug mylia, — atsakė Lorkanas.

Ji sumosavo lazdele.

— Eee... nenoriu pasirodyti nedėkinga, bet esu per daug pavargusi, kad taip toli eičiau. Diena buvo ilga.